

Restaurarea „pietrei de încheiere”

Zsuzsanna Tóth

Cu ocazia lucrărilor de reabilitare a Teatrului de Stat din Oradea, în august 2010, a fost descoperită în podestul scării foaierului interior al teatrului acea casetă metalică de formă cilindrică, care a fost așezată ca simbol de terminare a construcției clădirii. Locașul în care a fost așezat tubul a fost acoperit inițial cu o placă din marmură roșie, cu data de 15 octombrie 1900, gravată; o zi de luni, care reprezenta data așezării „pietrei de încheiere” a construcției clădirii. O paralelă interesantă este că inaugurarea Teatrului Național din Budapesta a avut loc exact cu 25 de ani înainte; se pare că nu este întâmplător că teatrul din Oradea prezintă similitudini cu acesta în aspectul exterior (*foto 1.*).

Înainte de toate, să efectuăm o plimbare în timp... La răspântia secolelor XIX–XX, Oradea era unul dintre orașele cele mai agitate, vioaie din țară, fiind depășit ca nivel de dezvoltare doar de orașele Budapesta, Zagreb și Bratislava. Construcția teatrului a fost începută după o perioadă lungă de pregătire, la 10 iulie 1899, pe latura nordică a Pieței Ferdinand (vechea Piață Bremer), în urma demolării imobilelor expropriate și cumpărate, care ocupau parcelele vizate. Cheltuielile lucrărilor de construcție au fost suportate în totalitate de către oraș și controlate de o comisie de supervizare.

Lucrările de construcție au fost începute simultan cu demolările. Terenul era ocupat de câteva clădiri cu etaj, dar mai ales de case cu parter. În procesul lucrărilor câteva clădiri au fost folosite ca baracamente de șantier înainte de a fi demolate. Evacuarea locuitorilor a fost dificilă, unii au părăsit casele numai în momentul demolării efective. Din cauza acestei incertitudini juridice și a haosului născut din derularea concomitentă a lucrărilor de demolare și de construcție, cu mare probabilitate, nu a avut loc așezarea pietrei de temelie a teatrului. Această afirmație este susținută de faptul că etapele de construcție, respectiv inaugurarea în condiții festive a clădirii sunt documentate detaliat în publicațiile de epocă, în timp ce o eventuală așezare a pietrei de temelie nu este amintită.

Pentru proiectarea clădirii a fost solicitată firma vieneză Fellner și Helmer, cu numeroase referințe în domeniu în întreaga Europa¹ (de ex.: Teatrul Vígsház și

vechiul Teatrul Național din Budapesta, Teatrul Național din Cluj-Napoca, Opera din Zürich, Teatrul Național din Viena).

Materialul de construcție recuperat din demolări, în urma indicației executantului Kálmán Rimanóczy, a fost refolosit la ridicarea Bazarului, situat în poziție perpendiculară față de teatru. El a subliniat și faptul că în construcția teatrului se vor folosi doar cărămizi noi. Scopul ridicării bazarului a fost recuperarea fondului investit în construcție.² Simultan a fost înălțat și depozitul pentru decoruri teatrale vizavi de Bazar, pe cealaltă latură a teatrului (*foto 2.*).

Timpanul edificiului a fost decorat cu un grup statuar executat de Ferenc Peller. În centrul compoziției tronează Hunnia, înconjurată de figuri simbolizând muzica, cântărețul, comedia și tragedia.³ Pe cele două laturi ale scării au fost așezate figurile feminine alegorice ale Dramei și ale Comediei, provenite din atelierul Mayer. Executanții lucrărilor de construcție au fost Kálmán Rimanóczy, Vilmos Rendes și József Guttmann.

În construcția teatrului, în confecționarea mobilierului și în toate domeniile au fost implicați în mod obligatoriu meșteri locali, excepție au făcut doar acele lucrări pentru care nu existau meseriași, industriași locali experimentați, pregătiți profesional. Construcția a urmat modelul aplicat în cazul Teatrului Vígsház din Pesta (*foto 3-4.*). A fost instalat iluminatul electric. Teatrul, împreună cu locuința inspectorului de teatru, au fost primele clădiri cu iluminat electric în Oradea. Funcționarea sistemului a fost asigurată de o stație cu generator electric și de o stațiune de pompe, construite pentru acest scop. Iluminarea electrică a fost utilizată doar în timpul repetițiilor și a spectacolelor, iar în locuința inspectorului a funcționat în continuu prin intermediul acumulatorului.

Teatrul a fost inaugurat în cadrul unui eveniment festiv. În urma unei ședințe generale festive, ținută la primăria orașului, publicul distins a defilat spre teatru, unde a avut loc așezarea „pietrei de încheiere” în podestul scării foaierului. Reamintind cuvintele unui corespondent de atunci: „procesul-verbal al ședinței generale festive, conținând lista cu numele creatorilor intelectuali și financiari

¹ În Europa au fost realizate 48 clădiri de teatru, proiectate de această firmă. Cheia reușitei arhitecților a constat în organizarea funcțională a clădirilor, în aspectul eclectic elegant, creat după nevoile spectatorilor, în eforturile făcute pentru prevenirea incendiilor și nu în ultimul rând în cheltuielile reduse.

² Cu acest scop au amenajat magazine la nivelul parterului și locuințe de închiriat la etaj.

³ După aproximativ două decenii statuile timpanului au început să se degradeze. În urma unei tragedii fatale, când fragmentele căzute au cauzat moartea unui om, în anul 1930, statuile au fost îndepărtate. Locul lor a rămas gol până la lucrările din 2010, când statuile au fost reconstruite.

ai teatrului, a fost așezat într-o casetă din tablă”⁴. Casetă (un tub metalic) conținea patru liste cu nume, un proces-verbal și un document de atestare a așezării „pietrei de încheiere” (cel din urmă este posibil să fi fost introdus ulterior în cutie).

Ceremonialul a constat în discursul primarului, urmat de cele ale lui Hermann Hellmer, József Krubicza și Károly Somogyi. Apoi fiecare vorbitor a luat pe rând în mână ciocanul ornamentat și a bătut de trei ori pe învelișul din placă de marmură al locașului și a transmis urările de bine după cum urmează:

Cuvintele arhitectului Hermann Hellmer rostite în limba germană: ”Dumnezeu să protejeze această casă împotriva goliciei neliniștitoare, ireale.”

Gândurile inspectorului construcției József Krubicza: „Muncă și rezultat”.

În final cele spuse de directorul de teatru Károly Somogyi: „Pentru înflorirea artei teatrale maghiare”⁵.

Casetă din tablă pare să nu fi fost lăsată pentru mult timp în golul podestului. Timpul trecut (o jumătate de oră) între ședința generală festivă și așezarea casetei nu permitea pregătirea documentelor de atestare finale, ornate. În consecință, este posibil să fi fost introduse inițial doar documente provizorii. Această idee este susținută și de datarea mai târzie, la 27 noiembrie, a unei diplome de pergament, care fost așezată în casetă probabil odată cu schimbarea documentelor provizorii, fără implicarea publicului. Pornind de la afirmațiile lui Nagy Béla, preocupat de istoria teatrului, conform cărora placa de marmură a fost mișcată în jurul anilor 1920 și 1948, iar din anii '50, în locul ei se vedea doar o suprafață acoperită cu beton, nimeni nu a crezut că „piatra de încheiere” se păstrează în locul original. Astfel a fost o mare surpriză descoperirea casetei cu ocazia lucrărilor de renovare.

Casetă metalică a fost transportată în atelierul de restaurare al Muzeului Țării Crișurilor (*foto 5*). În lipsa atelierului de restaurare hârtie în muzeu, la solicitarea viceprimarului orașului caseta a fost preluată de atelierul de restaurare al OSZK (Biblioteca Națională Széchényi). După îndepărtarea capacului tubului metalic au devenit vizibile teancul de documente și pergamentul rulat în jurul acestuia. Capacul cutiei a deteriorat, a șifonat marginea pieselor de hârtie (*foto 6–7*).

În urma scoaterii teancului a devenit vizibilă starea de conservare a documentelor. Degradarea a fost cauzată cu mare probabilitate de pătrunderea umidității în locașul în care a fost așezată caseta, cu ocazia curățirilor umede ale pardoselii. Tubul metalic a fost executat din placă de fier cositorit și acoperit cu încă un strat, de culoare argintie, strălucitor. Cilindrul, capacul și fundul au fost fixate prin lipire.

La zona de îmbinare a capacului cu tubul s-au observat fragmente dintr-un sigiliu. Probabil în urma așezării per-

gamentului în tub, în luna noiembrie, acesta nu a mai fost resigilat (*foto 8*).

Tubul a fost căptușit, cu excepția zonei capacului, cu o placă de plumb. Această căptușeală flexibilă pare să fi fost fixată doar local prin lipire, ori deloc, fiind numai îngheșuită în tub.

Pergamentul, potrivit descrierii corespondentului din acea epocă: „este un document pictat pe pergament, bogat ornat, destinat să existe veșnic”, însă acesta nu a arătat deloc în felul descris (*foto 9*). Documentul a fost realizat pe un suport din pergament gros, de culoare gălbuie și de calitate inferioară, înălbit cu un strat gros de grund, culoarea albă fiind specifică pergamentelor de calitate superioară, destinate scrierii. Pergamentul a fost împodobit prin aurire și câteva accente roșii și galbene. Aurirea a fost efectuată cu o vopsea cu conținut de cupru, care s-a corodat și a devenit verde în interiorul tubului metalic. Pe colțurile pergamentului se vedeau urmele piunezelor, aplicate probabil în timpul scrierii, cu scopul de a împiedica înfășurarea (*foto 10*). Pe partea din față a pergamentului stratul de grund alb prezenta lipsuri, iar la margini exfolieri. Degradarea a fost cauzată de descompunerea parțială a liantului stratului de grund, care astfel a devenit fragil și friabil (*foto 11*). Exfolierea stratului de grund pe alocuri a însemnat și pierderea scrisului de deasupra (*foto 12*). Suprafața pergamentului a fost acoperită de un strat gros de mușgai, care a favorizat descompunerea liantului din grund. Pe zonele pictate, culorile au migrat, s-au împrăștiat și au penetrat pergamentul în grosime împreună cu produșii de coroziune ai stratului de „aur” și s-au depus pe verso (*foto 13*).

Diploma rulată în jurul teancului de documente constituia stratul exterior, aflat în contact direct cu tubul. Versoul acestuia și-a pierdut aproape în totalitate stratul de grund alb. Cu mare probabilitate, după redescoperire, documentul a fost supus mișcărilor repetate (scoaterea și introducerea în tub), care au condus la frecarea suprafeței și la pierderea grundului.

Teancul de documente era compus din patru foi de hârtie îndoite, cu scris doar pe o singură față și din procesul-verbal, alcătuit din șapte perechi de file cu text pe ambele fețe și legat cu o sfoară tricoloră (de culorile naționale ale Ungariei). Teancul învelit cu o pereche de foi goale a fost legat cu încă o sfoară tricoloră și sigilat. Sigiliul roșu din șelac prezintă următoarea inscripție: Comunitatea Orașului Oradea (*foto 14*). Suporturile de hârtie au fost produse în Fabrica de Hârtie din Diósgyőr și corespund tipului de hârtie (realizat după standardul nr 2) obținut la presă manuală, cu folosirea sitei de velină.

Pe suprafața documentelor s-a format un strat de depuneri compus din resturi provenite din locaș, din produșii de coroziune ai casetei metalice, din infecțiile de mușgai și din hârtiile descompuse (*foto 15*). Marginile foilor s-au rupt și rezistența lor mecanică a slăbit (*foto 16*). Măsurătorile ulterioare au arătat că pH-ul hârtiei a ajuns în domeniul bazic. Acest fenomen putea fi cauzat de pătrunderea apei care a dizolvat compuși bazici din zidărie. Acest

⁴ Autor necunoscut 1900, p. 8.

⁵ Autor necunoscut 1900, p. 8.

mediu bazic, umed a dus la decolorarea (spălăcirea) cernelii galotanice a scrisului, deoarece, acest tip de cerneală (de altfel destul de stabil) este sensibil la baze.

Coloniile de mucegai de diverse culori, depuse în strat gros pe suprafața foilor, au determinat lipirea acestora (foto 17–18.). Umiditatea pătrunsă în locaș a cauzat și dizolvarea, migrarea coloranților din sfoara tricolară, care au pătat documentul (foto 14.).

După studierea, relevarea conținutului tubului metallic, a urmat restaurarea documentelor. Curățirea pieselor atacate de mucegai trebuia să fie efectuată în cabină bioprotectivă (în care protecția ambientului de lucru este rezolvată prin ventilația verticală a aerului, care formează un strat izolator). Datorită faptului că din documentele degradate se rupeau piese la cele mai mici mișcări, mănuierea lor a fost posibilă doar cu folosirea materialelor de suport. Întărirea (consolidarea) s-a efectuat pe baza testelor de solubilizare ale cernelii (aceasta nu era sensibilă la alcool) cu Regnal⁶ în soluție de alcool 3%, concomitent cu dezinfectia documentelor cu soluție de Preventol⁷ (foto 19.).

Starea de conservare reală a devenit sesizabilă doar în urma îndepărtării coloniilor de mucegai și a straturilor de depuneri, de diferite origini, de pe suprafața hârtiilor. Scrisul s-a decolorat, hârtia a devenit fragilă, pătată și s-a subțiat ori s-a găurit pe alocuri. Consolidarea foilor s-a putut efectua doar în mai multe etape, deoarece hârtia nu ar fi rezistat la o umezire pe suprafețe mari, ci s-ar fi descompus din cauza propriei greutate, înainte de întărirea substanței de consolidare.

Această etapă a fost urmată de curățirea umedă a foilor. Hârtiile au avut un pH bazic (7,08-7,38), de aceea dezacidificarea nu a fost relevantă. Hârtia de protecție a teancului de documente, legată cu sfoară și sigilată, a necesitat un tratament separat. Curățirea umedă a acesteia trebuia efectuată împreună cu sfoara și sigiliul. Pentru fixarea, izolarea coloranților sforii, sensibili la apă, cea mai potrivită soluție a fost aplicarea unui strat de ciclodecan⁸ în formă topită, fără adaos de solvent. Această sub-

stanță cu aspect de ceară, sublimă după un anumit timp, deci nu necesită redizolvare (foto 20.).

Completarea lipsurilor a fost realizată prin turnare manuală a pastei de hârtie și prin remediere uscată. Fibrele de hârtie folosite la turnare, trebuiau colorate cu coloranți direcți⁹ în nuanțe asemănătoare cu cele originale. Diminuarea transparenței hârtiei turnate s-a realizat cu adaos de carbonat de calciu. Turnarea a fost îngreunată de faptul că foile originale, destul de înclieiate, cu o structură compactă și o suprafață netezită, se umezeau anevoios, iar pasta de hârtie adera greu la fibrele originale. Pe locurile fisurate și subțiate, cel mai frumos rezultat a adus remedierea prin aplicarea unei foițe subțiri de suport, lipită cu Glutofix 600¹⁰ în soluție apoasă de 3%. Suprafața netedă a foilor a rezultat din presarea între textile neșesute de Bondina¹¹ (foto 21.).

La zonele completate, recrearea marginilor neregulate, specifice hârtiilor presate manual, s-a efectuat în două etape. Mai întâi marginea petecului de completare, turnat din pastă de hârtie la o dimensiune mai mare, a trebuit să fie ajustat la marginea hârtiei originale prin rupere, în așa fel, încât marginea să aibă o linie neregulată, fibroasă. Apoi această margine fibroasă trebuia întărită cu adezivul diluat Glutofix 600. În așa fel, fibrele marginale au putut fi ușor rulate și au oferit completării un aspect neregulat, dar totodată și o margine închisă, asemănătoare ca aspect cu hârtia originală, presată manual (foto 22.). Perechile de file au fost îndoite după completare. A mai rămas legarea culilor procesului-verbal. Sfoara tricolară originală s-a descompus aproape în totalitate, resturile rămase nu suportau nicio sarcină. Pentru completarea acesteia, în lipsa unei sfori potrivite, am modificat una similară, alcătuită din fir roșu, alb și gri. Sfoara a fost desfăcută pe fire, iar firul gri a fost colorat în verde; firele au fost din nou răsucite și s-a obținut o sfoară potrivită pentru completarea celei originale tricolore și a fost posibilă legarea pro-

⁶ „Regnal S1 (acetat de polivinil butiral) este produsul de condensare a alcoolului polivinilic cu aldehida butirică. Nu toate grupele OH pot fi acetalizate. Viscositatea soluțiilor produșilor acetalizați în diverse măsuri, crește proporțional cu gradul de acetalizare. În procesele de restaurare folosim soluția de polivinil butiral, comercializată de firma Hoechst, denumită Mowital B, în felul descris la substanța Regnal S1, cu licență cehă. Elasticitatea substanței de polivinil butiral este excelentă și se solubilizează ușor în diverși solvenți organici (polari sau apolari), precum în alcoolii, acetona, acetat de amil, acetat de etil, acetat butilic, cloroform, toluen. Este insolubil în apă, benzol și benzină. Prezintă stabilitate ridicată la lumină. Împiedică pătrunderea grăsimilor de origine animală sau vegetală, respectiv a uleiurilor și are rezistență chimică la acizi, baze și peroxid de hidrogen. Filmul uscat se topește ușor la 90-100 °C și aderă bine și pe suprafețe netede. În practică se folosește în special soluția în alcool în diferite concentrații.” Kastaly 1991. pp. 26–27.

⁷ Preventol (para-clor-meta-crezol). Producător: Bayer AG. Se folosește în soluție de alcool etilic 0,5-1% pentru dezinfectie.

⁸ Ciclodecan C₁₂H₂₄. Este un cicloalcan saturat, apolar, o hidrocarbură ciclică cu punct de topire la 65 °C. La temperatura de 25 °C este o

substanță solidă, care sublimă de pe suprafață în câteva zile, în funcție de grosimea stratului de aplicare. Se dizolvă în solvenți apolari, de ex. în eter de petrol, toluen, xilol. Este un compus chimic stabil, și nu este reactiv. Poate fi aplicat în formă de soluție saturată sau topită. Izolarea cu ciclodecan nu protejează coloranții și materialele de scris în timpul tratamentelor umede în prezența adaosurilor de substanțe tensioactive. Kastaly–Mikesy 2000.

⁹ Coloranți direcți. Pergasol. Producător: BASF. „Coloranții direcți (substractivi) sunt – asemănător coloranților acizi – azoderivați cu conținut de grupe sulfonil, mai ales sub formă de săruri de sodiu. Un caracter specific acestor substanțe este că se fixează direct pe celuloză, fără substanțe, suplimente de fixare. Între coloranți și fibre de celuloză se formează o legătură de valență secundară”. Pêter 1968. p. 420.

¹⁰ Glutofix 600 (hidroxietil metil celuloză). „Se comercializează în formă de pulbere albă sau alb-gălbui, ori ca produs granulat. Produsul solubil în apă are un conținut de aprox. 25-30% de grupă -OHCH₃-, care corespunde cu 1,5-2 grupe de eter/ 1 unitate de glucoză. Produsele cu conținut de 2 grupe de eter se dizolvă nu numai în apă, ci și în anumite amestecuri de solvenți.” Kastaly 1991. p. 17.

¹¹ Bondina. Este un textil neșesut din fire poliester, la care marea majoritate a adezivilor folosiți în restaurare nu aderă (în cazul prezent gelatina).

cesului verbal. La sfârșit, diploma și documentele restaurate au fost așezate într-o cutie ornată.

A urmat restaurarea diplomei de pergament. Curățirea suprafeței a necesitat multă precauție, deoarece stratul de grund împreună cu scrisul, puteau fi șterse ușor de pe suprafață, în același timp stratul de mușgai adera la suprafață ca pânza de păianjen (*foto 23.*).

Datorită faptului că nu s-au putut efectua probe directe pe pergament, înainte de fixare, pentru testarea și alegerea celei mai bune metode, a fost pregătită o bucată de pergament cu un strat de grund asemănător cu originalul, fără adaos de liant. Un criteriu important a fost ca, în urma fixării suprafeței, grundul alb să nu devină transparent și aspectul pergamentului să nu se altereze. Din cauza pulverulenței suprafeței, au putut fi alese doar substanțe pulverizabile, cu evaporare mai lentă, deci substanțe care sunt solubile în apă sau alcool. Cel mai potrivit rezultat a fost oferit de fixarea cu clei de pește.¹²

După experimentarea metodei a urmat întinderea pergamentului rigid și deformat. Acesta a fost așezat peste aburi de apă rece, și în câteva ore a devenit mai moale și mai neted (*foto 24–25.*) Soluția de clei diluată, subțire pulverizată pe suprafață, nu s-a întins uniform, ci a rămas pe suprafață sub formă de stropi mici (*foto 26.*), deși pergamentul era umed. Din acest motiv suprafața a fost pulverizată cu alcool de 50%, care a redus tensiunea superficială și astfel liantul de clei s-a întins și a penetrat stratul de grund. După uscare a fost tratat și versoul pergamentului. Apoi documentul a fost presat ușor între suporturi de conservare și după uscare a fost așezat într-un săculeț de protecție din poliester (*foto 27.*).

Ultima etapă a constat în conservarea tubului metalic. În acest caz au fost efectuate următoarele operații: îndepărtarea mecanică a produșilor de coroziune, pasivarea¹³ suprafeței, respectiv fixarea temporară a plăcii de plumb a capacului detașat, cu o picătură de rășină sintetică¹⁴, care la nevoie, se poate îndepărta ușor de pe suprafață (*foto 28.*).

Înmânarea festivă a „pietrei de încheiere” restaurate a avut loc cu ocazia inaugurării clădirii renovate, ca moment final al săptămânii festive „Festum Varadinum”. Ulterior, documentele originale au fost preluate de muzeu, iar în caseta metalică au fost introduse copii ale acestora. Tubul a fost reșezat în locașul din podestul scării, împreună cu o altă capsulă metalică similară, dar de dimensiuni mai mici, care adăpostește documentul re-inaugurării (*foto 29.*).

Încheiem cu câteva gânduri din diploma de pergament al „pietrei de încheiere”:

„Acest teatru să simbolizeze veșnic devotamentul și iubirea pentru artă a publicului orașului nostru. Să aibă la

bază morala, din care să nască artă adevărată, nobilă, să servească înviorarea sufletului, să întărească generozitatea și iubirea pentru dreptate, să îngrijească și să dezvolte flacăra sfântă a dragostei pentru patrie.”

Fotografiile din studiul din față au fost efectuate de către autor, cu excepția fotografiei nr. 2, care face parte din Colecția de afișe, ilustrate și tipărituri a Bibliotecii Naționale ”Széchenyi”.

BIBLIOGRAFIE

NAGY Béla szerk. (2010): Évszázadokra szóló nagy alkotás – A nagyvárad Szigligeti Színház építéstörténete levéltári dokumentumokban (1897-1902). Szigligeti Kulturális és Jótékonyági Alapítvány, Varadinum Sript Kiadó, Nagyvárad.

NAGY Béla szerk. (2011): Új templom - régi oltár. A Nagyvárad Szigligeti Színház Zárkövének krónikája (1900-2011). Szigligeti Kulturális és Jótékonyági Alapítvány, Varadinum Sript Kiadó, Nagyvárad.

A nagyvárad Szigligeti Színház – Szövegtervezet idegenvezetéshez. Varadinum Sript Kiadó, Nagyvárad, 2012.

Autor necunoscut (1900): A Szigligeti Színház megnyitója. In: Nagyvárad - politikai napilap. Láng József könyv- és papírkereskedése, XXXI. évfolyam 243. szám, Nagyvárad, okt. 16. p. 4-9.

KASTALY Beatrix (1991): Ragasztóanyagok a könyvkötésben, könyv- és papírrestaurálásban. In: A könyv- és papírrestaurátor tanfolyam jegyzetei, Országos Széchenyi Könyvtár.

KASTALY Beatrix – MIKESY Pongrácné (2000): Rögzítés (fixálás) és védelem ragasztó- és bevonóanyagokkal. In: A könyv- és papírrestaurátor tanfolyam jegyzetei, Országos Széchenyi Könyvtár.

Dr. PÉTER Ferenc szerk. (1968): Direkt színezékek. In: Színezék kézikönyv, Budapest, Műszaki Könyvkiadó.

Zsuzsanna Tóth

Restaurator-artist hârtie și piele

Restaurator carte

Biblioteca Națională „Széchenyi”.

1043 Budapesta, str. Aradi, nr. 5, et. II/15.

E-mail: tothzsuzsanak@gmail.com

LISTA FOTOGRAFIILOR

Foto 1. Clădirea renovată a teatrului.

Foto 2. Teatrul în timpul lucrărilor de construcție, pe baza datării revistei (Colecția de afișe, ilustrate și tipărituri a Bibliotecii Naționale ”Széchenyi” N1.442).

Foto 3. Casa scării teatrului.

¹² Clei de pește în soluție apoasă de 2,5%.

¹³ Ferropassit S 50. Acid fosforic cu inhibitor de coroziune.

¹⁴ Artiwood. Rășină epoxidică bicomponentă. Datorită conținutului de umplutură are culoare gri. Se îndepărtează prin încălzire și cu solventi. După 24 ore de întărire este ușor de cioplit, ulterior poate fi șlefuit. Se folosește în special la completări de lemn.

- Foto 4.* Tribuna sălii de teatru.
- Foto 5.* Predarea cutiei metalice pentru restaurare în atelierul de restaurare al muzeului (în stânga dr. László Boka, directorul științific al Bibliotecii Naționale "Széchényi", László Bölcskei, episcop Dieceza Romano-Catolică Oradea, Rozália Bíró, viceprimar al orașului Oradea, Ödön Szabó, președintele executiv al UDMR județul Bihor și Aurel Chiriac, directorul Muzeului Țării Crișurilor).
- Foto 6.* Tubul metalic scos din golul podestului.
- Foto 7.* Teancul de documente după îndepărtarea capacului casetei. Se observă marginea căptușelii din plumb a tubului.
- Foto 8.* Tubul fără capac; pe suprafață se observă resturile sigiliului roșu.
- Foto 9.* Documentul scris pe pergament.
- Foto 10.* Stratul de grund alb exfoliat și cu pierderi de liant.
- Foto 11.* Urma piunezei pe unul dintre colțurile documentului.
- Foto 12.* Exfolierea grundului a determinat pierderi la nivelul textului.
- Foto 13.* Versoul documentului cu pierderi la nivelul stratului de grund.
- Foto 14.* Teancul de documente sigilat.
- Foto 15.* Suprafață acoperită cu un strat gros de mucegai.
- Foto 16.* Filigranul hârtiei.
- Foto 17.* Foi lipite.
- Foto 18.* Colonii de mucegai pe foaie.
- Foto 19.* Consolidarea documentului.
- Foto 20.* Spălarea apoasă a documentului împreună cu sfoara izolată.
- Foto 21.* Documentul în timpul turnării pastei de hârtie.
- Foto 22.* Documentul restaurat.
- Foto 23.* Depuneri aderente pe suprafața pergamentului.
- Foto 24.* Pregătirea documentului de pergament pentru umidificare; înainte de așezarea sticlei de acoperire.
- Foto 25.* Pergamentul întins, netezit, înainte de fixare.
- Foto 26.* Cleiul de pește pulverizat pe pergament a rămas pe suprafață sub formă de stropi mici.
- Foto 27.* Documentele restaurate.
- Foto 28.* Curățirea mecanică a capacului tubului metalic.
- Foto 29.* Cele două tuburi metalice înainte de așezarea festivă.

Traducere: Júlia András-Tövissi